

УДК 669.762.5:621.891

Андрій Криль

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна

ГАЗОАБРАЗИВНА ЗНОСОСТІЙКІСТЬ КЕРАМІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ НА ОСНОВІ КАРБІДУ БОРУ

Andrii Kryl

GASABRASIVE WEAR RESISTANCE OF BORON CARBIDE CERAMICS

Серед багатьох керамічних матеріалів особливо високою стійкістю проти газоабразивного зношування вирізняється кераміка на основі карбіду бору. Цьому сприяє унікальне поєднання фізико-механічних властивостей B_4C : високі твердість, тугоплавкість, теплопровідність та модуль пружності, низький коефіцієнт термічного розширення, мала питома маса, хімічна інертність, стійкість в агресивних, корозійних і абразивних середовищах. Основна проблема, що суттєво обмежує застосування карбіду бору у чистому вигляді – це низька в'язкість руйнування. Цей недолік можна усунути створенням гетерофазних композитів на основі B_4C , які володіють комплексом покращених властивостей в порівнянні з чистим карбідом бору.

Стійкість карбіду бору і матеріалів на його основі при роботі в умовах інтенсивного газоабразивного зношування вивчено недостатньо. Вирішення цієї проблеми вимагає накопичення експериментальних даних про механізм і характер зношування цих матеріалів, що приведе до розроблення принципів раціонального вибору зносостійкої кераміки на основі B_4C для деталей, які працюють в умовах інтенсивного газоабразивного зношування (вузлів регулюючої та запірної арматури чи аероабразивоструменевих сопел).

Мета даної роботи - дослідження зносостійкості матеріалів системи B_4C-TiB_2 в умовах газоабразивного зношування при зміні кута атаки абразивних частинок.

Зразки з матеріалів системи системи B_4C-TiH_2 одержували методом гарячого пресування в графітових пресформах при тиску 30 МПа на базі ІНМ ім. В.Н. Бакуля НАН України [1].

Матеріали дослідних зразків, отриманих із чистого порошку B_4C , B_4C з домішками 5, 10, 15% (мас.) TiH_2 та реакційноспеченого SiC досліджували на зносостійкість за допомогою відцентрового прискорювача твердих абразивних частинок по стандартній методиці (ГОСТ 23.201-78).

Суть методу випробувань матеріалів на газоабразивне зношування полягає в одночасній взаємодії на досліджувані та еталонні зразки потоку твердих абразивних частинок, що створюється відцентровим прискорювачем. Відносну зносостійкість оцінювали порівнянням зносу досліджуваного і еталонного зразків. Для порівняння з матеріалами на основі B_4C досліджували також зносостійкість реакційноспеченого SiC .

Абразивним матеріалом служив карбід кремнію чорний марки 54С, виробництва Запорізького абразивного комбінату з розміром зерен 400 мкм, мікротвердістю – 33 ГПа. Маса абразиву складала 5 кг. Зношування матеріалів здійснювали за кутів атаки абразивних частинок 15, 30, 45 і 90°, та швидкості частинок 76 м/с. Дослідні і еталонні зразки виготовляли з розмірами 20 × 15 × 4(5) мм, шорсткістю робочої поверхні $Ra=0,16 - 0,32$, без гострих кромки. Еталонні зразки виготовляли зі сталі 45 у відпаленому стані за ГОСТ 1050-74. Величину зношування досліджуваних і еталонних зразків визначали зважуванням на електронній аналітичній вазі AN-100 AXIS, з точністю 0,0001 мг до і після випробувань.

Результати проведених досліджень (рис. 1) свідчать, що зносостійкість всіх досліджуваних матеріалів системи V_4C-TiH_2 та реакційноспеченого SiC зростає із зменшенням кута атаки абразивних частинок, досягаючи максимуму за кута атаки 15° . При цьому зносостійкість матеріалів в 15-20 раз вища, ніж за кута атаки 90° .

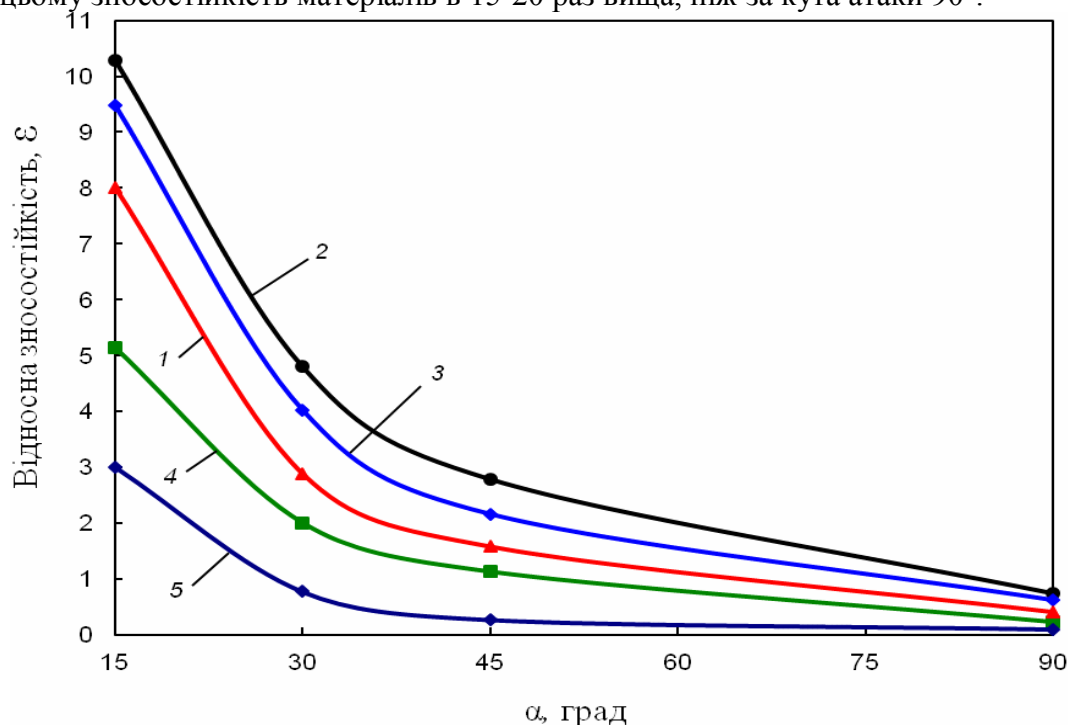

Рисунок 1. Залежність відносної зносостійкості ϵ від кута атаки α абразивних частинок для матеріалів: 1 – V_4C ; 2 – $V_4C-5TiH_2$; 3 – $V_4C-10TiH_2$; 4 – $V_4C-15TiH_2$; 5 – реакційноспечений SiC

Встановлено, що зносостійкість досліджуваних матеріалів в 2-3 рази переважає зносостійкість реакційноспеченого SiC за всіх кутів атаки абразивних частинок. Матеріали систем $V_4C-(5-10)TiH_2$ є найстійкішими проти газоабразивного зношування, і переважають по зносостійкості чистий V_4C . Однак, матеріал системи $V_4C-15TiH_2$, є найменш зносостійкий і наявність у його складі 15 % дибориду титану призводить вже до зменшення зносостійкості за всіх кутів атаки абразивних частинок.

Висока стійкість керамічних матеріалів на основі V_4C до газоабразивного зношування за малих кутів атаки дозволяє забезпечити підвищення роботоздатності деталей, які працюють в умовах інтенсивного газоабразивного зношування (вузлів регулюючої та запірної арматури чи аероабразивоструменевих сопел).

Література

• Ивженко В.В., Кайдаш О.Н., Сарнавская Г.Ф. и др. Особенности формирования структуры и свойств в системе V_4C-TiH_2 при реакционном спекании под давлением // Сверхтв. материалы. – 2011. – № 1. – С. 46–58.